

Dintre obiceiurile legate de date calendaristice, cele din perioada de iarnă (24 decembrie-7 ianuarie) se bucură de cea mai mare popularitate și bogăție de manifestări, având origine precreștină - majoritatea acestora fiind moștenite de la populația geto-dacă - cu suprapuneri de elemente din cultura romană, slavă etc.

Genul cel mai bogat și mai reprezentativ este "colindul", termenul este explicat ca derivând de la "Calendae". Terminologia populară este variată: "colind", "colindă", "corindă", "cântec de fereastră", "cântec de dobă".

1. OBICEIURI DE CRĂCIUN

Aproape toate colindele existente în Toplița au un conținut religios, preamărind evenimentul sărbătorit: nașterea Mântuitorului nostru Isus Hristos:

- a) "Fluierul cel păstoresc
Cântă imn dumnezeiesc
Cu viers dulce mângâios
Că azi s-a născut Hristos
Veniți toți la Vifleem
Lucru mare să vedem
Pe a lumii Împărat
În iesle de oi culcat..."

(cules de Teslovan Todor, decedat în 1956)

b) "O, prea lăudată	Maică și-ntărește
Maică Preacurată	Că avem păcate
Doamnă nenuntită	Chiar nenumărate
Fecioară slăvită	Și mereu greșim
Ceea ce pe Sfântul	Nu ne pocăim
Dumnezeu - Cuvântul	Fii nouă-ndurată
L-ai născut în lume	Maică Preacurată
Mai presus de lume	La tine gândim
Tu ne ești Stăpână	Să ne mântuim
Izvor și fântână.	Fă-ne împăcare
Plină de-ndurare	Cu Domnul cel Mare,
Făr' de-asemănare	Roagă tot mereu
Pe cei ce-n viață	Și pe Fiul tău
Îți cântă cu dulceață.	Să ne dea iertare
Ceată creștinească	Și în rai intrare.
Și duhovnicească	O, Maică Sfântă
Umilă-i adapă	Și de noi mărită
Și de rele-i scapă,	Cu sfinții-mpreună
Cu bine-i grijește	Să ne dea cunună

În a ta mărire
Veșnic nemurire
Să putem cânta

Veșnic slava ta
Că tu ne-ai născut
Domn făr' de-nceput".

(cules de Stoian Ioana, 87 de ani în 1983)

Altele menționează evenimentele istorice:

Colinda anului 1915:

"O veniți la Viflaim
Lucru mare să privim
Pe a lumii împărat
În iesle de voi purtat.
Îngeri, cete luminoase
Îți cântă Tie, Hristoase,
După stea de răsărit
trei împărați au pornit
După nu mult umblat
Pe Isus ei l-au aflat
Și tare s-au bucurat
Dar Irod s-a supărat.
Temându-se că Isus
Grea poruncă a adus
Ca să taie mulți copii
Doară Isus va pieri.
Pe Isus nu l-au tăiat
Căci el în lume-a venit
Pentru om a pățimit.

Așa moarte, așa chin
Sânge vărsat de creștin
Numai astăzi are loc
La bătaie și mult foc.
De un an și jumătate
Se-ncepură răutate
Satele s-au pustii
Mulți oameni s-au prăpădit,
Multe mame fără fii
Mulți copii rămași pustii
Mulți schilavi îndurerați
Prin spitale aruncați
Isus Răscumpărător
Fii nouă mângâietor
Privește jos pe pământ
Trimite-ne îndurare
Nu ne lăsa în pierzare
Pune capăt la război
Și dă pace între noi.!"

Colinda Anului 1916:

"Astăzi Fiul cel Preasfânt
Om se naște pe pământ
În peșteră-n Viflaim
Nașterea i-o prăznuim
Pe pământ crai și păstor
I se-nchină toți cu dor.
Veniți și voi dragi creștini
Cunună să-i împletim
În genunchi să ne rugăm:
O, Isuse, stăpân Mare
Nu ne lăsa la pierzare
Dă-ne sfânta pace-n țară
Liniștea ne-o redă iară
O, Isuse le ajută
La frații noștrii ce luptă
Apără-i cu mâna sfântă

Plumbii dușmani să nu-i prindă
Fă Isuse azi tăcere
Puști și tunuri ca să steie
Și ne lasă să ne fie
Nașterea spre bucurie.
În veci fie-a Ta mărire
Pe pământ buna-nvoire
Pe toți Doamne ne păzește,
De tot răul ne ferește.
Iar Tu Curată ce ești
Maica lumii cerești
Roagă-te neîncetat
Pruncului ce-ai înfășat
Să primească rugăciunea
Dându-i capăt la război
Dorita pace-ntre noi."

(Cules de la Teslovan Todor - cantor, decedat în 1956)

Dacă groaza războiului și lumina binefăcătoare a păcii, răzbat din colindele acelor ani grei, Unirea de la 1918 este un adevărat imn.

Colinda Anului 1918

Veniți frați ca să serbăm
Și toți să ne bucurăm
Că-n Viflaim spre folos
Se născu Domnul Hristos.
Din cer îngerii s-au ivit
Și cu cântări l-au mărit
Păstorii l-au lăudat
Ca pe-un mare Împărat,
Craii de la Răsărit
Cu steaua înc-au venit
Smeriți ei s-au închinat
Și scumpe daruri i-au dat.
Iar noi astăzi să-l cinstim
Cu toți să-i mulțumim
C-am ajuns încă odată
A-L cinsti toți laolaltă.
După-ndelung suferit
Dorul ni-i s-a împlinit
Că toți cei înstrăinați
Laolaltă suntem dați:
Moldovean, Basarabean,
Ardelean, Bucovinean,
Cu toții suntem uniți
Și de străini mântuiți.
Isuse-mpărat tare
Dă-ne binecuvântare
Întinzându-ți a Ta mână
Peste nația română.
Dă-ne Doamne învoire
Și frățeasca Ta unire
Ca la anul care vine
Să fim toți scăpați la bine
Să glăsuim toți c-o gură
Cum îngerii începură
Între cei de sus mărire
Pe pământ împăciuire
De acum până-n vecie
Isus lăudat să fie.

(Cules de la Teslovan Todor, decedat în 1956)

2. OBICEIURI DE ANUL NOU

În ajunul Anului Nou, când nici nu se lasă bine înserarea, în grupuri de câte 2-4, pornesc flăcăiașii cu plugușorul, împodobit cu "călnaci din piele". Nu lipsește nici buhaiul. Urătura este cea a Plugușorului românesc:

"Aho, aho copii și frați
Stați puțin și nu mânați
Lângă boi v-alăturați
Și cuvântul mi-ascultați:
S-a sculat mai an
Bădița Traian
Ș-a-ncălecat
Pe-un cal învățat
Cu numele de Graur
Cu șeaua de aur
Cu frâul de mătase
Cât vița de groasă."

VERGELATUL

Vechimea culturii grâului Toplița este dovedită și de obiceiurile care se mai păstrează astăzi în Toplița. Urările de belșug se exprimă și acum în ciclul sărbătorilor de iarnă, frumos formulate în plugușor și la vergeluri. Vergelatul este un obicei foarte vechi, amintit și în Moldova de Dimitrie Cantemir.

În noaptea Anului Nou se adunau 20-30 de familii și petreceau cu mâncare, cântec și joc. La orele 24, gazda, om înstărit și respectat, aducea ciubăr cu apă în care turna grâu și anunța ca fiecare dintre cei de față să introducă un obiect (briceag, amnar, pipă, zaruri) în ciubăr, drept gaj. Gazda le scotea pe rând spunând:

"Ce răsună, ce răsună
Răsună văile
Răspund luncile
Trece Dumnezeu cu slugile
Și cu Sfântul Vasile..."

Se începea cu primul sfânt din calendarul anului nou și se termina ultimul. În fața gazdei venea proprietarul obiectului, căruia i se recomanda ca în anul viitor să se roage la sfântul respectiv. După terminarea scosului obiectelor și a enumerării sfinților, acestea erau reintroduse în ciubăr, de data aceasta fetele ascultându-și ursita, "Trecele Dumnezău" cu diferite animale sălbatice sau domestice. Se enumerau: ursul, lupul, vulpea etc. Dacă unei fete îi ieșea ursul i se spunea că va avea un bărbat mare, urât, negru ca ursul, rău ca lupul, viclean ca vulpea, prost ca boul etc. După terminarea scosului obiectelor se arunca un pumn de grâu luat din ciubăr peste cei din casă și se făceau urări de bunăstare și noroc în noul an.

Reprezintă un străvechi obicei popular cu care sătenii întâmpină noul an. În Ajun, grupuri de flăcăi pornesc din casă în casă - mai ales unde fete - poposesc peste tot unde sunt primiți de gazde, urându-le fetelor, întregii familii, An Nou fericit.

Acest obicei este socotit și ca vestitor al apropiatei primăveri simbolizat prin jocul vioi al caprei, "Turcei" împodobite.

Unul dintre flăcăi-de-flăcăi cel care se pricepe mai bine la jocul "Turca"- fixează pe capătul unei bâte lungi de 120-150 cm un cap de capră cioplit din lemn. Corpul caprei este acoperit cu un covor, prin despicătura căruia intră cel care joacă. Capra se împodobește cu panglici de hârtie colorată, iar între coarnei se mai pune și câte o oglindă. Falca de jos se mișcă cu ajutorul unei sfori, după ritmul jocului "Corăbeasca", clămpănitul produs subliniind acest ritm. Pe coarnele caprei se pun clopoței care sună în ritmul jocului.

Acompaniamentul muzical se face de obicei de către un singur fluieraș, dar uneori, când "căpitanul" este "fudul" și se bucură de o mare autoritate, este angajată întreaga orchestră a satului. Grupul de flăcăi nu reprezintă doar o simplă prezență, având și ei un rol corespunzător în întreaga desfășurare a jocului. Conducătorul grupului numit "Căpitan" cere permisiunea de a intra în casă. În caz afirmativ - și în general așa se întâmplă - grupul intră în curte, mai apoi în casă, unde începe jocul. Durata mai mare a jocului reprezintă un respect față de gazde, ceea ce se răsplătește ca atare. După jocul caprei, flăcăii iau la joc fetele din casă. Gazdele îi ospătează pe flăcăi cu țuică și cozonac, ba uneori cu bucate calde, după care flăcăii, luându-și rămas bun, pleacă spre casa următoare...

COLIND

Mărire-ntru cei de sus,
Mărire-ntru cei de sus,
Îngerii cântare-au adus
Că Hristos azi s-a născut.

Lumea cu dar a umplut
Lumea cu dar a umplut,
De la Tatăl cel Înalt,
Dumnezeu adevărat.

Mama Pruncu l-a-nfășat,
Și în iesle l-a culcat.
El cu rasă de pe cap
În sălaș a luminat.

Că e Fiu Dumnezăesc,

Fiul Tatălui ceresc
Că e Fiu Dumnezeuesc,
Fiul Tatălui ceresc.

Voi păstori, acum plecați
Pe Hristos curând cătați,
Și cu fulgerul cântați,
Cu îngerii lăudați.

Că astăzi Fiul cel Sfânt
Că astăzi Fiul cel Sfânt
S-a pogorât pe pământ
S-a pogorât pe pământ.

Magilor și voi veniți
După Stea călătoriți
Pe Hristos îl dăruiți
Apoi lumii îl vestiți.

Că-i soare din răsărit
Că-i soare din răsărit
Pentru neam întunecit
Pentru neam întunecit.

Iar voi văi cu munți înalți
Iar voi văi cu munți înalți
Azi cu oamenii săltați
Și voi turme să sărbați.

Sus la ceruri să cătați
Sus la ceruri să cătați
Că soarele ce s-a născut
Cu lumină ne-a umplut.

(Cules de Moldovan Maria, 55 ani în 1949)